Socialutskottets betänkande

1982/83:23

om anslag till omsorg om äldre och handikappade m. m. (prop. 1982/83:100 bil. 7 delvis)

I betänkandet behandlas regeringens i proposition 1982/83:100 bil. 7 (socialdepartementet) framlagda förslag om anslag för budgetåret 1983/84 under avsnitt G. Omsorg om äldre och handikappade jämte motioner.

FEMTE HUVUDTITELN

Proposition 1982/83:100 bil. 7

Regeringen har under punkterna G 1–G 10 (s. 97–111) föreslagit

(G 1) att riksdagen till Bidrag till social hemhjälp för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 1 700 000 000 kr.,

(G 2) att riksdagen till Bidrag till färdtjänst för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 320 000 000 kr.,

(G 3) att riksdagen till Bidrag till driften av särskolor m. m. för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 415 000 000 kr.,

(G 4) att riksdagen till Kostnader för viss utbildning av handikappade för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 20 949 000 kr.,

(G 5) att riksdagen till Ersättning till televerket för texttelefoner för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 19 160 000 kr.,

(G 6) att riksdagen till Ersättning till postverket för befordran av blindskriftsförsändelser för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 16 971 000 kr.,

(G 7) att riksdagen till Kostnader för viss verksamhet för synskadade för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 13 082 000 kr.,

(G 8) att riksdagen till Statens hundskola för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 1 790 000 kr.,

(G 9) att riksdagen till Statens handikappråd för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 2 279 000 kr.,

(G 10) att riksdagen till Bidrag till handikapporganisationer för budgetåret 1983/84 anvisar ett reservationsanslag av 34 437 000 kr.

Motioner

I motion 1982/83:324 av Pär Granstedt m. fl. (c) hemställs att riksdagen beslutar hemställa hos regeringen om initiativ i syfte att nå fram till en ordning där färdtjänstbiljetter kan utnyttjas också vid resor utanför den egna kommunen eller det egna landstingsområdet.

I motion 1982/83:734 av Inga Lantz m. fl. (vpk) hemställs att riksdagen hemställer hos regeringen om åtgärder för att främja en utveckling av äldreomsorgen i enlighet med vad som anförts i motionen.

I motion 1982/83:848 av Karin Andersson m. fl. (c) hemställs, såvitt nu är i fråga (yrkande 1), att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om äldre invandrares situation.

Yrkande 2 i motionen har behandlats i utskottets betänkande SoU 1982/83:17.

I motion 1982/83:928 av Lars Werner m. fl. (vpk) föreslås att riksdagen hos regeringen hemställer om ett samlat tidsplanerat åtgärdsprogram för handikappområdet på grundval av Handlingsprogram i handikappfrågor (SOU 1982:46) i enlighet med motionens syfte.

I motion 1982/83:1087 av Rune Gustavsson m. fl. (c) hemställs

1. att riksdagen ger regeringen till känna vad som anförts i motionen beträffande bibehållet landstingskommunalt huvudmannaskap för särskolan,

2. att riksdagen hos regeringen hemställer att en plan presenteras rörande handlingslinjer och fortsatt utveckling på handikappområdet.

I motion 1982/83:1302 av Björn Körlof (m) hemställs att riksdagen hos regeringen begär en prövning av möjligheterna att låta anförvanter i ökad utsträckning hjälpa till i äldreomsorgen på sätt som anförts i motionen.

I motion 1982/83:1304 av Börje Nilsson (s) och Ingvar Björk (s) hemställs att riksdagen uttalar att färdtjänsten bör ses som en naturlig del av den totala trafikförsörjningen inom varje län.

I motion 1982/83:1305 av Börje Nilsson (s) och Ingvar Björk (s) hemställs att riksdagen hos regeringen begär initiativ för att skyndsamt få till stånd överläggningar mellan kommun- och landstingsförbunden i syfte att nå överenskommelser om finansieringen av boendeservice.

I motion 1982/83:1309 av Karin Söder (c) och Rune Gustavsson (c) hemställs, såvitt nu är i fråga (yrkande 2), att riksdagen till Statens hundskola för budgetåret 1983/84 anvisar ett i förhållande till regeringens förslag med 500 000 kr. förhöjt förslagsanslag om 2 290 000 kr.

Yrkande 1 i motionen behandlas i utskottets betänkande SoU 1982/83:26.

I motion 1982/83:1627 av Rune Gustavsson m. fl. (c) hemställs

1. att riksdagen hos regeringen begär att en översyn sker av statsbidragen i syfte att utvidga statsbidragssystemet till att också omfatta vård i ålderdomshem,

2. att riksdagen ger regeringen till känna vad som anförts beträffande behovet av ökade kontakter över generationsgränserna,

3. att riksdagen ger regeringen till känna vad som anförts beträffande behovet av en fortsatt utbyggnad av anhörigvården.

I motion 1982/83:1820 av Elis Andersson m. fl. (c) hemställs att riksdagen som sin mening uttalar att den kontinuerliga utbyggnaden inom handikappområdet skall fullföljas samt att därvid särskilt beaktas astmatikers/allergikers situation.

I motion 1982/83:1832 av Börje Hörnlund (c) hemställs

1. att riksdagen beslutar att uttala sig för att statliga, kommunala och landstingskommunala insatser samordnas utifrån den enskildes behov av olika hjälp-, stöd- och vårdinsatser,

2. att riksdagen beslutar att uttala sig för att service- och vårdutbudet planeras så att den enskilde kan bo kvar i sin invanda miljö,

3. att riksdagen beslutar att uttala sig för att regeringen ålägger berörda verk och myndigheter att arbeta i enlighet med vad som anförts i motionen.

I motion 1982/83:1841 av Lars Werner m. fl. (vpk) hemställs

1. att riksdagen uttalar att samtliga vårdhem och liknande institutioner för psykiskt utvecklingsstörda med plats för mer än 30 boende bör ersättas med mindre, integrerade enheter och hemställer hos regeringen om åtgärder och förslag härom,

2. att riksdagen uttalar sig för införande av ett statsbidragssystem som gynnar små enheter i integrerat boende för psykiskt utvecklingsstörda.

Utskottet

I betänkandet behandlas anslag till äldre- och handikappomsorgen. Vidare behandlas ett antal motionsyrkanden som tar upp olika frågor rörande äldre- och handikappomsorgerna.

Utskottet har i betänkande SoU 1982/83:9 utförligt redovisat utvecklingen inom äldreomsorgen samt pågående utredningsarbete m. m. inom området. Utskottet får därför i dessa delar hänvisa till nämnda betänkande.

Allmänt om äldreomsorger

I *motion 1982/83:734 av Inga Lantz m. fl. (vpk)* yrkas åtgärder för att främja utvecklingen av äldreomsorgen i enlighet med vad som anförts i motionen. Motionärerna önskar en utveckling som bättre stämmer överens med de äldre medborgarnas önskemål och behov. Detta innebär en ökad satsning på anpassning och komplettering av vanliga bostäder och bostadsområden, en utvecklad hemservice och hemsjukvård, små grupper av servicebostäder i stället för stora servicehus, nya typer av alternativa boendeformer som bygger på gemenskap mellan människor av olika generationer samt ett bättre samarbete mellan kommuner och landsting i äldreomsorgen.

I *motion 1982/83:1832 av Börje Hörnlund (c)* yrkas att riksdagen uttalar (1) att statliga, kommunala och landstingskommunala insatser samordnas utifrån den enskildes behov av olika hjälp-, stöd- och vårdinsatser, (2) att service- och vårdutbudet planeras så att den enskilde kan bo kvar i sin invanda miljö samt (3) att regeringen ålägger berörda verk och myndigheter att arbeta enligt vad som anförts i motionen. Motionären anför bl. a. att en effektiv hjälp till äldre måste utgå från varje individs unika behov och livssituation. Det är inte i första hand mer utan bättre samordnade och individuellt anpassade stödinsatser som krävs. Huvudproblemet gäller den begränsade andel äldre – ofta ensamstående i mycket hög ålder – som har behov av kontakt-, stöd- och hjälpinsatser under i många fall alla tider om dygnet. Denna grupp blir i regel hänvisad till någon form av långvarig institutionsvård med långtgående inskränkningar i den normala livsföringen som följd. Hjälpbehövande äldre möter ett kunskapsmässigt och organisatoriskt splittrat vårdutbud och en otillräcklig utbyggnad av olika stöd- och hjälpinsatser i den invanda hemmiljön. Det krävs en individuell planering för den enskilde där man prövar olika hjälp-, stöd- och vårdinsatser oavsett vem som skall bekosta och svara för insatserna. Man bör enligt motionären sträva efter att den enskilda människan skall kunna möta ett lättillgängligt och samlat, icke specialiserat vård- och serviceutbud med vidgad möjlighet till kontinuitet och helhetssyn.

I *motion 1982/83:1627 (yrkande 2) av Rune Gustavsson m. fl. (c)* diskuteras behovet av ökade kontakter över generationsgränser. Motionärerna anför bl. a. att samhället måste stimulera till kontakt över generationsgränser och att de äldre, inte minst för barnens skull, måste ses som en resurs i samhället. Genom att organisera en nära kontakt mellan exempelvis förskolebarn och äldre i vissa gemensamma aktiviteter kan barnens vuxenkontakt ökas. Motionärerna framhåller vidare att ett sådant arbete kan bedrivas såväl genom frivilliga organisationers medverkan som genom samverkan mellan olika delar av socialtjänsten.

Enligt socialtjänstlagen (1980:620) skall socialnämnden verka för att äldre människor får möjlighet att leva och bo självständigt och att ha en aktiv och meningsfull tillvaro med andra. Socialnämnden skall också verka för att äldre människor får goda bostäder och ge dem som behöver det stöd och hjälp i hemmet och annan lättåtkomlig service. Servicehus skall inrättas för äldre med behov av särskilt stöd. Övergången från ett yrkesverksamt liv skall underlättas genom information och annat stöd.

Socialtjänstens insatser för de äldre skall utformas med utgångspunkt bl. a. i principerna om självbestämmanderätt för de äldre och om normalisering av deras tillvaro. Detta innebär konkret bl. a. att människor skall kunna behålla sin bostad när de blir äldre, att de äldre så långt det är möjligt skall erbjudas bostäder i det vanliga bostadsbeståndet och att de äldre vid behov skall erbjudas differentierad service, såsom social hemhjälp, färdtjänst, social jour och tekniska hjälpmedel.

Den parlamentariskt sammansatta äldreberedningen (S 1981:01) skall utgå från de övergripande mål och de delmål för äldreomsorgen som har bestämts i anslutning till socialtjänstlagen. Beredningens huvuduppgift är att behandla frågor om övergripande prioritering och samordning av samhällets insatser för de äldre.

Vidare skall äldreberedningen enligt direktiven bl. a. överväga möjligheterna att förbättra kontakterna mellan generationerna, exempelvis genom de äldres medverkan i arbetet i förskolor och skolor.

Socialberedningen (S 1980:07) skall enligt sina nya utredningdirektiv (Dir. 1982:106) bl. a. studera formerna för och innehållet i föreningslivets (bl. a. pensionärsorganisationernas) samverkan med socialnämndernas olika verksamhetsområden samt överväga möjligheter för intensifierad konkret samverkan.

Frågan om äldres levnads- och boendeförhållanden har tidigare behandlats av utskottet, senast i det av riksdagen godkända betänkandet SoU 1982/83:9. Betänkandet innehåller bl. a. en utförlig redogörelse för utvecklingen av äldreomsorgerna (s. 1–4), varvid bl. a. redovisas material som är avsett att utgöra underlag för planeringen av äldreomsorgen inom kommuner och hos sjukvårdshuvudmän. I detta material behandlas bl. a. frågan om hur huvudmännen kan samverka i äldreomsorgerna. Härutöver kan nämnas visst ytterligare material som tillkommit och som berör samverkansproblematiken, nämligen sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstituts (Spris) rapport, Borta bra men hemma bäst (1982 – det s. k. Olofströmsprojektet) samt socialstyrelsens rapporter i serien Socialstyrelsen redovisar Att bo kvar hemma – en rättighet (1983:1) och Annorlunda långvård (1983:2). Enligt vad utskottet inhämtat har Spri även tagit visst initiativ vad gäller utbildningen av handläggare inom äldreomsorgen. Utbildningen bedrivs gemensamt för landsting och kommuner.

Utskottet delar i allt väsentligt de synpunkter som motionärerna fört fram angående inriktningen av äldreomsorgen. Det är sålunda angeläget att omsorgen om äldre människor kan anpassas efter individuella behov och önskemål. Detta ligger bl. a. i socialtjänstlagens krav på flexibilitet. Detta kräver, som framhålls i motion 1982/83:1832, en väl utvecklad samverkan mellan olika berörda huvudmän så att en individuell planering av insatserna verkligen kan göras. Frågor av detta slag ligger inom ramen för äldreberedningens uppdrag. Utskottet vill vidare erinra om att visst utvecklingsarbete pågår, bl. a. i samverkan med Spri. Utskottet anser därför att den nämnda motionen inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

Ett viktigt inslag i äldreomsorgen är också aktiveringen av de äldre. Därvid torde t. ex. folkrörelserna kunna göra insatser för att öka gemenskapen, förmedla kunskaper och medverka till att lösa sociala problem. Särskilt pensionärsorganisationerna spelar här en viktig roll. Utskottet vill vidare i likhet med motionärerna i motion 1982/83:1627 betona vikten av åtgärder för att öka möjligheterna för äldre att få lämpliga bostäder integrerade i annat

boende så att generationerna kan mötas på ett naturligt sätt. Frågan om hur kontakterna över generationsgränserna kan ökas omfattas emellertid av äldreberedningens utredningsuppdrag. Motionsyrkandet bör således inte föranleda någon riksdagens åtgärd (yrkande 2).

När det gäller motion 1982/83:734 (vpk) konstaterar utskottet att det inte finns några större politiska motsättningar när det gäller den principiella långsiktiga inriktningen av äldreomsorgerna. Frågan gäller hur utvecklingen skall kunna påskyndas. Mot bakgrund av att här aktuella frågor redan är föremål för uppmärksamhet av de kommunala huvudmännen samt det arbete som redan pågår, bl. a. inom äldreberedningen, finns emellertid enligt utskottets mening inte anledning till någon riksdagens åtgärd på grund av motionen. Denna avstyrks således.

Statsbidrag till ålderdomshem

I budgetpropositionen (s. 97 och 98) föreslås 1,7 miljarder kronor under anslaget *G 1. Bidrag till social hemhjälp.* Från anslaget betalas statsbidrag till kommunernas kostnader för bl. a. hemhjälpspersonal som hjälper äldre och handikappade som bor i egen bostad, t. ex. bor i servicehus med eget hyreskontrakt. Bidrag av statsmedel utgår dock inte till kostnaderna för personal vid servicehus som motsvarar de tidigare ålderdomshemmen, även om denna personal i vissa hänseenden har samma uppgifter som hemvårdare har.

Föredragande statsrådet anför att det är viktigt att de totala resurserna på äldreomsorgsområdet används på ett så ändamålsenligt och resursbesparande sätt som möjligt och att det därvid är angeläget att fortsätta utvecklingen mot öppna vårdformer samt få till stånd en ökad samverkan mellan landsting och kommuner inom detta område. Föredraganden anför vidare att han avser att, efter de överläggningar som kommer att föras med företrädare för kommunerna utifrån en samlad bedömning av de kommunalekonomiska frågorna inför år 1984, återkomma till regeringen angående utformningen av statsbidragsreglerna för social hemhjälp fr. o. m. 1984.

I *motion 1982/83:1627 av Rune Gustavsson m. fl. (c)* begärs en översyn av statsbidragen i syfte att utvidga statsbidragssystemet till att också omfatta vård i ålderdomshem (yrkande 1). Motionärerna framhåller att statsbidraget till social hemhjälp måste reformeras och anför vidare bl. a. att det i dag inte utgår något statsbidrag till ålderdomshem trots att dessa utgör en boendeform som är mycket vanlig bland de äldsta. Resultatet av detta förhållande har blivit att antalet platser nu minskar kraftigt varje år samtidigt som vårdbehoven ökar. Detta leder enligt motionärerna i sin tur till att många äldre hamnar i den medicinska långvården utan att ha vårdbehov motsvarande dem som långvården egentligen är avsedd för.

I 19 och 20 §§ socialtjänstlagen (1980:620) upptas särskilda bestämmelser om äldreomsorgerna. Socialnämnden skall enligt dessa bestämmelser verka

för att äldre människor får möjlighet att leva och bo självständigt och att ha en aktiv och meningsfull tillvaro med andra. Socialnämnden skall också verka för att äldre människor får goda bostäder och ge dem som behöver det stöd och hjälp i hemmet och annan lättåtkomlig service. Servicehus skall inrättas för äldre med behov av särskilt stöd.

Vid socialtjänstlagens tillkomst förutsattes att utbudet av service i servicehus skall variera med hänsyn till de boendes individuella behov och att servicehus skall kunna avse olika former av boende med gemensam service. De tidigare ålderdomshemmen omfattas av begreppet servicehus, nämligen som bostäder vilka tillgodoser omfattande behov av service och vård.

Äldreberedningen skall, som ovan nämnts, enligt sina direktiv utgå från de övergripande mål och de delmål för äldreomsorgen som har bestämts i anslutning till socialtjänstlagen. Beredningens huvuduppgift är att behandla frågor om övergripande prioritering och samordning av samhällets insatser för de äldre. Beredningen skall inrikta sitt arbete på de områden som avser boende, omsorg, service och vård av de äldre.

Utskottet har tidigare behandlat olika frågor rörande finansiering av ålderdomshem i betänkandena SoU 1979/80:44, 1981/82:2 och 1982/83:9. Utskottet anförde i sistnämnda betänkande (s. 21) bl. a. följande.

Utskottet har tidigare behandlat den aktuella frågan, senast i sitt av riksdagen godkända betänkande SoU 1981/82:2 (s. 35–36). Utskottet hänvisade då, i likhet med vad utskottet gjorde i betänkande 1979/80:44 (s. 43–45), till att föredragande departementschefen i prop. 1979/80:1 om socialtjänsten uttalat att finansieringsfrågorna för servicehus och ålderdomshem kommer att närmare övervägas inom regeringskansliet. Utskottet tillade 1981 att möjligheterna till ekonomiskt stöd inte bör vara styrande för kommunerna när de skall bygga anläggningar för äldreomsorger. Utskottet framhöll vidare med skärpa angelägenheten av att de förutskickade övervägandena inom regeringskansliet sker så snart som möjligt.

Inom äldreberedningen har efter att dessa uttalanden gjordes en arbetsgrupp tillsatts som skall överväga frågan om de olika finansieringsformer som finns både på kapital- och driftkostnadssidan.

Med hänsyn till att arbetet med en översyn numera inletts är någon riksdagens åtgärd med anledning av motionen inte erforderlig. Utskottet förutsätter emellertid att arbetet med att se över de aktuella bestämmelserna bedrivs skyndsamt.

Enligt vad utskottet inhämtat avser den ifrågavarande arbetsgruppen att under våren 1983 avge en rapport med förslag angående inriktningen av statens finansiella stöd till omsorgen om äldre. Avsikten är att rapporten skall ligga till grund för de fortsatta övervägandena angående utformningen av statsbidragsreglerna för social hemhjälp fr. o. m. 1984.

Med hänsyn till pågående översynsarbete och till att ändring av statsbidragsreglerna för social hemhjälp fr. o. m. år 1984 enligt vad som framgår av budgetpropositionen övervägs inom regeringskansliet är någon riksdagens åtgärd med anledning av motionen inte erforderlig. Utskottet vill emellertid betona vikten av att arbetet bedrivs skyndsamt så att förslag till nya

statsbidragsbestämmelser kan presenteras i samband med nästa års budgetproposition. Motion 1982/83:1627 avstyrks således i här aktuell del (yrkande 1).

Utskottet har inte något att erinra mot medelsanvisningen, såvitt avser anslaget G 1. Bidrag till social hemhjälp.

Äldre invandrare

I *motion 1982/83:848 (yrkande 1) av Karin Andersson m. fl. (c)* yrkas att riksdagen ger till känna vad som anförts i motionen om äldre invandrares situation. Enligt motionärerna har de äldre invandrarnas situation inte beaktats tillräckligt. Detta gäller både för dem som i yngre år kommit till Sverige och åldrats här och för dem som kommit hit som gamla. Motionärerna anför vidare bl. a. att frågan hur äldreomsorgen skall ordnas för olika invandrargrupper f. n. är en av de mest angelägna praktiska frågorna vid den fortlöpande planeringen av äldreomsorgen i många kommuner. Det är enligt motionärerna bl. a. nödvändigt att genom statistiska registerbearbetningar skaffa sig en bild av hur gruppen äldre invandrare ser ut och så långt som möjligt ta reda på vilka behov dessa människor har.

Utskottet har tidigare behandlat frågan om invandrarna och äldreomsorgerna i sitt av riksdagen godkända betänkande SoU 1979/80:44 (s. 52–53). Utskottet avstyrkte därvid en motion av motsvarande innebörd med hänvisning till bl. a. bestämmelserna i förordningen (1976:310) om åtgärder för invandrare m. fl. Statlig myndighet skall enligt förordningen, i enlighet med de riktlinjer för invandrar- och minoritetspolitiken som riksdagen har godkänt, inom sitt verksamhetsområde fortlöpande beakta sitt ansvar för invandrare och språkliga minoriteter och därvid uppmärksamma att särskilda åtgärder kan behövas i fråga om nämnda grupper.

Socialstyrelsen har inom ramen för sitt äldreomsorgsprogram givit ut rapporterna Äldre invandrare, en bakgrund (rapport nr 5, 1980), Gamla invandrare i Sverige, en probleminventering (rapport nr 6, 1980) och Det kulturella glappet, om jugoslaviska invandrare och åldrandet i hemlandet (rapporterna 11:1 och 11:2, 1981). Vidare har invandrarverket utgivit rapporten Äldre invandrare – en pilotstudie (1981). Rapporten innehåller bl. a. ett särskilt kapitel om invandrare inom äldreomsorgen. Även Svenska kommunförbundet berör i skriften Kommunerna och invandrarna (1981) frågan om invandrarna inom äldreomsorgen.

Äldreberedningen har nyligen i samarbete med bl. a. socialstyrelsen och invandrarverket anordnat en temadag kring frågan om invandrare, åldrande och äldreomsorg. Temadagen ägde rum i form av en s. k. hearing med invandrarnas riks- och pensionärsorganisationer. En rapport från temadagen är under utarbetande.

Som motionärerna framhållit är det en viktig fråga hur äldreomsorgen

skall ordnas för olika invandrargrupper. Det är därför angeläget, såsom motionärerna framhåller, att äldre invandrares situation klarläggs och att de särskilda behov av omsorger dessa människor har utreds. Som redogjorts för i det föregående har också vissa undersökningar gjorts. De ger bl. a. vid handen att förväntningarna kring ålderdomen skiljer sig åt mellan olika invandrargrupper och att äldre invandrare i stor utsträckning har problem med svenska språket. Detta kan lätt leda till isolering och inaktivitet, vilket i många fall ställer särskilda krav på äldreomsorgerna i fråga om vårdbehov, behov av tvåspråkig personal, kulturella hänsynstaganden etc. Det framhålls emellertid särskilt att några generella slutsatser beträffande gruppen äldre invandrare som helhet inte kan dras på grundval av undersökningarna.

Det utredningsarbete som påbörjats kring äldre invandrares problem bör enligt utskottets mening fortsätta. Utskottet vill därvidlag påpeka behovet av att följa upp de studier som utförts i vissa kommuner. Det ankommer i första hand på socialstyrelsen och invandrarverket att fortlöpande följa upp de äldre invandrarnas förhållanden och överväga behovet av särskilda åtgärder för dessa äldre. Någon riksdagens åtgärd kan inte anses påkallad.

Motion 1982/83:848 avstyrks således i här aktuell del (yrkande 1).

Anhörigvård

I *motion 1982/83:1302 av Björn Körlof (m)* begärs ökade möjligheter att låta anförvanter hjälpa till i äldreomsorgen. Motionären anför bl. a. att kommunerna enligt socialtjänstlagen i starkt ökande grad fått uppgiften att ge hjälp och service åt äldre så länge de kan stanna i det egna hemmet och att en sådan hjälp från det allmännas sida i många fall är nödvändig då de äldre t. ex. lever skilda från barn och övrig släkt. I många fall finns det emellertid anförvanter som kan hjälpa till. De har inte rätt till vare sig ledighet eller ersättning för en sådan insats. Alternativa möjligheter för anförvanter att hjälpa till i äldreomsorgen bör därför enligt motionären prövas.

I *motion 1982/83:1627 (yrkande 3) av Rune Gustavsson m. fl. (c)* yrkas att riksdagen ger till känna vad som anförs i motionen beträffande behovet av fortsatt utbyggnad av anhörigvården. Motionärerna anför bl. a. att de anhörigas medverkan i omvårdnaden på allt sätt måste underlättas. Ett exempel på detta är enligt motionärerna smidiga former för att ersätta eller anställa anhöriga som vårdare i hemmet på hel- och deltid.

Anhörigvårdskommittén (S 1979:11) har i uppdrag att göra en översyn av olika frågor rörande vård av anhöriga i hemmet. Kommittén skall göra en samlad översyn av de frågor som gäller vård av anhöriga och utreda frågan om en mot föräldraledigheten för vård av barn svarande rätt för vård av äldre, sjuk eller handikappad anhörig i hemmet. Därvid bör enligt utredningsdirektiven övervägas om en sådan rätt till ledighet skall gälla all vård av anhöriga eller knytas till de personer som vårdar anhöriga inom

ramen för de offentliga huvudmännens hemsjukvårdsverksamhet. Till kommitténs uppgifter hör vidare att förutsättningslöst bedöma behovet av och möjligheterna att införa ett system med ersättning från den allmänna försäkringen för vård i hemmet av äldre handikappad eller sjuk anhörig.

Landstingsförbundet och Svenska kommunalarbetareförbundet träffade år 1977 en rekommendationsöverenskommelse om ersättnings- och anställningsvillkor för anhörig hemsjukvårdare att tillämpas i fall anhörig till patient i hemsjukvård anställs hos sjukvårdshuvudmannen som hemsjukvårdare. Rekommendationsöverenskommelsen omfattar till skillnad mot tidigare numera även anhörig vårdare som fyllt 65 år (jfr SoU 1979/80:44 s. 50). Rekommendationsöverenskommelsens tillämpning undersöks f. n. enligt uppgift av anhörigvårdskommittén.

Anhörigvårdskommittén beräknas avsluta sitt arbete under 1983.

Sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut (Spri) avser att under 1983 bedriva ett projekt angående anhörigas insatser för äldre och långtidssjuka. Projektets målsättning är att skapa ett underlag för hur stödet till de anhöriga bör utformas. Projektarbetet inriktas på att genom fältstudier samt i lokalt utvecklingsarbete försöka utveckla formerna för samhällets stöd till dem som vårdar äldre långtidssjuka hemma.

Utskottet anser att de anhörigas insatser bör tas till vara inom äldreomsorgen. Det är därför viktigt att den som vill hjälpa eller ta hand om en äldre anförvant får samhällets stöd för detta. Han eller hon måste få ersättning för sitt arbete och tillförsäkras samma sociala trygghet som andra. Anhörigas villighet att göra en insats får alltså inte tas till intäkt för ett minskat ansvarstagande från samhällets sida. Under dessa förutsättningar kan anhörigvården bidra till att skapa en mera varierad och individuellt anpassad äldreomsorg.

Då emellertid anhörigvårdskommittén f. n. arbetar med att göra en samlad översyn av de frågor som gäller vård av anhöriga är något riksdagens initiativ enligt utskottets mening inte erforderligt med anledning av vad som anförts i motionerna.

Motionerna 1982/83:1302 och 1982/83:1627 (yrkande 3) avstyrks således.

Åtgärdsprogram för handikappomsorgen m. m.

Enligt regeringens bemyndigande tillkallades i december 1979 beredningsgruppen (S 1979:10) för internationella handikappåret 1981 med uppdrag att svara för handikappårets genomförande i Sverige. Gruppen har bestått av företrädare för de fem riksdagspartierna, vissa departement och myndigheter, Landstingsförbundet, Svenska kommunförbundet, arbetsmarknadens parter samt handikapprörelsen.

I samband med förberedelserna inför handikappåret uppmanade Förenta

nationernas generalförsamling medlemsländerna att överväga att utarbeta nationella långsiktiga handlingsprogram på handikappområdet.

Beredningsgruppen tillsatte inom sig ett programutskott med uppdrag att utarbeta förslag till handlingsprogram för handikappolitiken på 1980-talet. Till ledamöter i utskottet utsågs företrädarna i gruppen för de fem riksdagspartierna samt för Handikappförbundens centralkommitté (HCK) och De handikappades riksförbund (DHR).

Beredningsgruppen överlämnade i augusti 1982 förslag till Handlingsprogram (SOU 1982:46) i handikappfrågor.

I förslaget till handlingsprogram har företrädarna för de fem riksdagspartierna och handikapprörelsen lagt fram en gemensam syn på handikappades situation. De har vidare samstämmigt uttalat sig om sin syn på de senaste årens handikappolitik och om inriktningen av åtgärderna på handikappområdet för de närmaste åren. En del överväganden i programmet avser bestämda avgränsade åtgärder. Andra gäller övergripande frågor om skeenden och strukturer i samhället och om betydelsen av utveckling i en viss riktning. I ett särskilt avsnitt behandlas handikappfrågorna inom biståndsverksamhet och internationellt samarbete. Beredningsgruppens internationella arbetsutskott har utvecklat sina synpunkter på den internationellt inriktade verksamheten inom handikappområdet i en särskild skrivelse. Beredningsgruppens handikapprogram avser hela handikappområdet. Det berör såväl staten, landstingskommunerna och primärkommunerna som organisationer, företag och enskilda.

Regeringen har i skrivelse till riksdagen (1982/83:131) berett riksdagen tillfälle att ta del av regeringens överväganden med anledning av beredningsgruppens betänkande. I skrivelsen anförs bl. a. följande (s. 5 och 7).

Uppfattningen om människors lika värde är den grundläggande utgångspunkten för hur samhället skall utformas. Alla människor har kunskaper, erfarenheter och förmåga, som är viktiga för samhället. Det är en gemensam angelägenhet för hela befolkningen att samhället utvecklas på ett sådant sätt att orättvisor undanröjs, att människor får jämlika levnadsförhållanden och att alla kan medverka i utvecklingen och nå delaktighet i samhällsgemenskapen.

För att dessa mål skall förverkligas måste arbetet inom alla samhällsområden ta hänsyn till handikappades situation, problem och behov. Arbetet måste utgå ifrån att handikapp är brister i miljö och verksamhet. Handikappolitiken är inte skild från annan politik utan gäller åtgärder inom olika samhällsområden för att de allmänpolitiska målen skall kunna förverkligas för människor med funktionsnedsättningar.

– – –

Programmet bör ingå i regeringens bedömningsunderlag för kommande ställningstaganden. Jag utgår härvid också från att landstingskommunerna och primärkommunerna kan använda det på motsvarande sätt. Programmet bör vidare få betydelse för de statliga myndigheterna i deras planering och verksamhet att inom givna resurser fullfölja arbetet inom området. Det är min övertygelse, att handlingsprogrammet även bör spela en viktig roll för

den privata sektorn, när det gäller att utforma miljö och verksamhet, så att de blir tillgängliga för alla. I detta sammanhang vill jag erinra om att statens handikappråd fullföljer vissa uppgifter, som tidigare ankom på beredningsgruppen för internationella handikappåret.

I *motion 1982/83:928 av Lars Werner m. fl. (vpk)* yrkas att riksdagen hos regeringen hemställer om ett tidsplanerat åtgärdsprogram för handikappområdet på grundval av beredningsgruppens handlingsprogram. Motionärerna anför bl. a. att handlingsprogrammet, med dess breda förankring i riksdagen och bland de handikappade i vårt land, bör komma till användning i riksdagens fortsatta arbete med att förbättra villkoren för landets handikappade.

I *motion 1982/83:1087 (yrkande 2) av Rune Gustavsson m. fl. (c)* yrkas att riksdagen begär att regeringen presenterar en plan rörande handlingslinjer och fortsatt utveckling på handikappområdet. Motionärerna anför bl. a. att det nu är angeläget att den utveckling inom handikappområdet som pågått sedan mitten av 1970-talet med sikte på full delaktighet, trygghet och gemenskap för alla medborgare i samhället fullföljs. Likaså är det enligt motionärerna angeläget att de förslag och intentioner som förts fram i förslaget till handlingsprogram successivt kan genomföras.

Utskottet noterar med tillfredsställelse att beredningsgruppens arbete utmynnat i ett handlingsprogram i handikappfrågor om vilket råder bred enighet. Programmet bör enligt utskottets mening utgöra en viktig utgångspunkt för det fortsatta arbetet på handikappområdet.

Genom regeringens skrivelse är enligt utskottets mening motionerna 1982/83:928 och 1982/83:1087 (yrkande 2) tillräckligt tillgodosedda. Något riksdagens intitiativ är inte påkallat. Motionerna avstyrks således.

Vissa åtgärder för allergiker m. fl.

I *motion 1982/83:1820 av Elis Andersson m. fl. (c)* begärs att den kontinuerliga utbyggnaden inom handikappområdet fullföljs samt att därvid astmatikers/allergikers situation särskilt beaktas. Motionärerna anför bl. a. att astma/allergi är en sjukdom som kan förebyggas och lindras därför att den i så hög grad är miljöbetingad. Det finns enligt motionärerna en rad åtgärder som kan genomföras, t. ex. rökfria allmänna platser, pälsdjursanerade tågkupéer m. m. Parallellt med sådana åtgärder måste ökad forskning ske kring astma/allergisjukdomarnas uppkomst. Motionärerna framhåller dessutom bl. a. att astma/allergisjukdomarna är ett område där ökade resurser måste sättas in.

Utskottet har tidigare behandlat motioner om åtgärder mot allergisjukdomar och åtgärder för allergiker, senast i sitt av riksdagen godkända betänkande SoU 1980/81:5. I betänkandet redovisas bl. a. då pågående utredningsarbete inom socialstyrelsen beträffande ett program för samhällets insatser i fråga om allergivården. Socialstyrelsen avsåg då att på grundval

av detta utredningsarbete utarbeta råd och anvisningar om allergivården. Utskottet uttalade i betänkandet bl. a. att det är mycket angeläget att ett program för samhällets insatser i fråga om allergivården utarbetas så snart som möjligt samt underströk vikten av att socialstyrelsens utredningsarbete skulle bedrivas med skyndsamhet.

Enligt vad utskottet inhämtat pågår alltjämt socialstyrelsens arbete med att ta fram en rapport om allergivården. Arbetet beräknas vara avslutat senare i år.

Riksdagen har senare även uttalat (JoU 1981/82:30, rskr 260) att det självfallet är av största vikt att man från samhällets sida gör allt som rimligen kan krävas för att olägenheter för personer med allergiska besvär skall elimineras eller i varje fall så långt möjligt minskas samt att det närmast torde ankomma på berörda myndigheter, bl. a. socialstyrelsen, att noga följa utvecklingen och vidta de åtgärder, bl. a. i informationshänseende, som härvidlag kan befinnas erforderliga.

Frågor om åtgärder mot tobaksbruket har behandlats av utskottet vid flera tillfällen, varvid utskottet bl. a. pekat på de problem som kan uppstå för personer som är allergiska mot rök, om de tvingas vistas i lokaler där rökning förekommer (jfr SoU 1981/82:18 s. 4). Åtgärder mot tobaksbruket behandlades senast i betänkande SoU 1982/83:8 och tas även upp i det nu aktuella betänkandet SoU 1982/83:22.

Regeringen beslutade den 30 juni 1982 bl. a. att uppdra åt arbetarskyddsstyrelsen och socialstyrelsen att i samråd utfärda rekommendationer om begränsning av tobaksrökning i lokaler av gemensamhetskaraktär. Enligt vad utskottet inhämtat kommer båda verksstyrelserna inom kort att behandla ett förslag till sådan rekommendation.

I den nya hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) har sjukvårdshuvudmännen fått ett vidgat ansvar för befolkningens hälsa. Sjukvårdshuvudmännen åläggs, förutom att erbjuda sjukvård, att förebygga ohälsa hos befolkningen. Det påpekades i propositionen (prop. 1981/82:97 s. 38) att det är viktigt att med olika stödjande och förebyggande åtgärder söka skapa förutsättningar för ett normalt liv för de handikappade. Föredragande statsrådet uttalade också att hälso- och sjukvården vid sidan av rent medicinska åtgärder även på annat sätt kan bidra med sina kunskaper och erfarenheter i andra verksamheters arbete med att anpassa bostads-, transport- och arbetsmiljö till handikappades behov.

Enligt lagen (1979:558) om handikappanpassad kollektivtrafik skall den som har tillsyn över kollektivtrafik och den som utövar sådan trafik se till att trafiken anpassas med hänsyn till handikappade. Lagen föreskriver vidare bl. a. att när kollektivtrafik planeras och genomförs skall handikappades särskilda behov beaktas så långt det är möjligt och att de färdmedel som används så långt det är möjligt skall vara lämpade för handikappade resenärer.

Transportrådet har den 11 januari 1982 utfärdat föreskrifter för handi-

kappanpassning av färdmedel som används i kollektivtrafik. Föreskrifterna är tillämpliga med avseende på bussar, loktågsvagnar, spårvagnar, tunnelbanevagnar och fartyg. Föreskrifterna innehåller beträffande varje transportmedel särskilda bestämmelser om åtgärder för allergiker.

Vidare kan nämnas att socialstyrelsen år 1979 utfärdat en rekommendation (SOSFS (M) 1979:91) om begränsning av användning av heltäckande textilmattor i vissa lokaler, mot bakgrund av att allergiutlösande ämnen oftast samlas i sådana mattor och mattorna därför sannolikt alltid innebär en risk för allergiker.

Inom socialdepartementet arbetar en arbetsgrupp som inom kort kommer att offentliggöra en promemoria om de allergiska barnens situation. Gruppen representerar en stor sakkunskap på området. Enligt vad utskottet erfarit kommer promemorian även att innehålla förslag till åtgärder, särskilt vad gäller förebyggande åtgärder, vilka även kommer att beröra vuxna allergiker.

Utskottet anser, i likhet med vad riksdagen tidigare uttalat, att det är av största vikt att man på olika områden gör allt vad som rimligen kan krävas från samhällets sida för att olägenheter för personer med allergiska/astmatiska besvär skall elimineras eller i vart fall så långt möjligt minskas. Det ankommer därvid i första hand på berörda myndigheter, bl. a. socialstyrelsen, att noga följa utvecklingen och ta initiativ till erforderliga åtgärder. Det är vidare angeläget, som utskottet tidigare påpekat, att ett program för samhällets insatser i fråga om allergivården utarbetas så snart som möjligt.

Som redogjorts för i det föregående pågår arbete inom socialstyrelsen med att ta fram en rapport angående allergivården. Arbetet beräknas snart vara avslutat. Barnallergigruppen inom socialdepartementet avser dessutom att inom kort lägga fram en promemoria om barnallergier med förslag till åtgärder. Förslaget kommer enligt uppgift även att få betydelse för vuxna allergiker.

På grund av det anförda och med hänvisning till vad som anförts i regeringens skrivelse angående den fortsatta inriktningen av handikappomsorgen (se ovan s. 11–12) avstyrker utskottet motion 1982/83:1820.

Färdtjänsten

Färdtjänsten är ett komplement till den allmänna trafikförsörjningen och är avsedd för personer som på grund av handikapp har väsentliga svårigheter att förflytta sig på egen hand eller anlita allmänna kommunikationer. Statsbidrag utgår för del av kommunernas kostnader för verksamheten.

I budgetpropositionen (s. 98–99) föreslås 320 milj. kr. under anslaget *G 2. Bidrag till färdtjänst.* Från anslaget betalas statsbidrag till landsting och kommuner för färdtjänst åt handikappade. Bidraget är 35 % av bruttodriftkostnaderna, inräknat kostnaderna för arbetsledare. Bidraget får dock inte

öka mer än ett belopp som står i visst förhållande till antalet personer som är 65 år och äldre samt utvecklingen av konsumentprisindex (den s. k. begränsningsregeln).

Begränsningsregeln infördes fr. o. m. den 1 januari 1981 i syfte att begränsa ökningstakten för bidraget. Begränsningsregeln innebär att en kommun inte obegränsat får bygga ut färdtjänstverksamheten med statsbidrag.

Utskottet begärde i sitt av riksdagen godkända betänkande SoU 1980/81:17 (s. 3) att effekterna av de nya bidragsreglerna skulle studeras och redovisas för riksdagen. Med anledning av utskottets begäran uppdrog regeringen åt socialstyrelsen att inkomma med en kommunvis gjord jämförelse av utgivna statsbidrag avseende verksamheten under kalenderåren 1980 och 1981.

Socialstyrelsen har för regeringen redovisat erfarenheterna av de nya bidragsbestämmelserna. Föredragande statsrådet kommenterar redovisningen i budgetpropositionen (s. 99) och anför.

Eftersom kommunernas anspråk på statsbidrag aktualiseras först under året efter verksamhetsåret, avser styrelsens redovisning endast år 1981. Av redovisningen framgår att expansionsbegränsningen ledde till att statsbidragsökningen minskade med ca 11 milj. kr. eller med ca 4 % av det totala bidraget. 11 kommuner fick reducerat bidrag till följd av de införda bestämmelserna. Redovisningen ger dock inte underlag för några säkra bedömningar. En sådan kan göras först när kommunerna redovisat sina statsbidragskrav för verksamhetsåret 1982, och avsikten är att följa utvecklingen.

I *motion 1982/83:324 av Pär Granstedt m. fl. (c)* yrkas att initiativ tas i syfte att nå fram till en ordning där färdtjänstbiljetter kan utnyttjas också vid resor utanför den egna kommunen eller det egna landstingsområdet. Motionärerna anför bl. a. att riksfärdtjänsten visserligen erbjuder möjligheter till resor också utanför den egna kommunen eller egna landstingsområdet. Kraven på legitimering för riksfärdtjänst är dock enligt motionärerna så mycket strängare än för den vanliga färdtjänsten att många färdtjänstkunder ställs utanför.

I *motion 1982/83:1304 av Börje Nilsson (s) och Ingvar Björk (s)* begärs att riksdagen uttalar att färdtjänsten bör ses som en naturlig del av den totala trafikförsörjningen inom varje län. Motionärerna anför bl. a. att det ur såväl integrerings- som ekonomisk synvinkel synes självklart att även färdtjänstverksamheten borde omfattas av den regionvisa kollektivtrafikförsörjningen. En samplanering av färdtjänstverksamheten och den övriga kollektiva trafikförsörjningen skulle leda till en utjämning av skillnader i bestämmelser och taxesättning för färdtjänsten.

Enligt riksdagens beslut (prop. 1978/79:99, TU 18, rskr 418) skall försök under tre år företas med riksfärdtjänst. Riksfärdtjänsten inrättades i syfte att tillgodose vissa gravt handikappades resebehov utanför kommunens trafik-

område. Försöksverksamheten påbörjades i maj 1980. I budgetpropositionen (bil. 8. kommunikationsdepartementet s. 151) föreslås att riksfärdtjänstnämnden, som svarar för planering, genomförande och uppföljning av riksfärdtjänsten, bör få fortsätta sin försöksverksamhet till utgången av år 1983. Därefter kommer enligt budgetpropositionen ett slutligt system med riksfärdtjänst och kostnaden därför att övervägas.

Riksfärdtjänstnämnden har den 23 augusti 1982 utgivit en preliminär rapport om försöket med riksfärdtjänst. Rapporten innehåller bl. a. statistik- och övrigt faktamaterial från försöksverksamheten samt preliminära slutsatser och förslag.

Svenska kommunförbundet beslutade den 25 februari 1983 att anta en rekommendation beträffande vistelsekommuns kostnadsansvar för bistånd i form av färdtjänst (s. k. interkommunal färdtjänst). Genom beslutet rekommenderas kommunerna att anta vissa regler om kostnadsfördelning kommuner emellan för färdtjänstresor. Rekommendationen innebär att den färdtjänstberättigades mantalsskrivningskommun svarar för kostnaderna för färdtjänstresa i annan kommun, att mantalsskrivningskommunen bestämmer hur många färdtjänstresor som får företas i annan kommun samt att i övrigt vistelsekommunens regler gäller för färdtjänst, dvs. i fråga om resans längd, egenavgift, typ av resa etc. Vistelsekommunens ansvar att bistå dem som behöver färdtjänst med erforderliga fysiska resurser – t. ex. specialfordon och personal – inskränks inte genom rekommendationen.

Den interkommunala färdtjänsten skall bedrivas försöksvis under två år. Därefter kommer erfarenheterna att utvärderas och rekommendationen att omprövas.

Enligt vad utskottet inhämtat avser Svenska kommunförbundet att inleda en undersökning av den enskildes kostnader för färdtjänstresa och dess relation till avgifterna inom kollektivtrafiken. Undersökningen syftar till att ta fram normer för ett enhetligt taxesystem för den kommunala färdtjänsten.

I fråga om den kommunala färdtjänsten inom Stockholms län gäller sedan den 1 januari 1977 en särskild ordning, som bl. a. baseras på ett avtal som träffats mellan Stockholms läns landsting och länets kommuner. Till avtalet har knutits särskilda riktlinjer som antagits av landstinget. Enligt riktlinjerna svarar primärkommunerna för utredning av färdtjänstbehov, landstingets legitimeringsnämnd för beslut om legitimation och resetilldelning och det lokala kommunikationsbolaget (SL) för färdtjänstens drift och administration i övrigt. Färdtjänstbiljetter beställs hos SL och gäller inom Stockholms län.

Landstingets färdtjänst medverkar även i försöksverksamheten med riksfärdtjänst.

Frågan om kommuns anlitande av lokala eller regionala kommunikationsföretag för färdtjänsten behandlades av utskottet i betänkande SoU

1979/80:44 om socialtjänsten. Utskottet uttalade, efter konstitutionsutskottets hörande, bl. a. följande (s. 90).

. De individinriktade insatserna inom socialtjänsten bör således bedömas och handläggas med utgångspunkt i helhetssynen och i ett samlat kommunalt ansvar gentemot den enskilde. Sådana resurser som social hemhjälp och färdtjänst måste därför kunna disponeras av den nämnd som har detta samlade ansvar, nämligen socialnämnden eller i förekommande fall social distriktsnämnd. Även ett lokalt organ enligt lokalorganslagen kan ha sådana samlade funktioner. Beslutanderätten i fråga om den enskildes rätt till individuella hjälpåtgärder bör således inte kunna läggas på annat organ än som nu sagts. Däremot finns, som konstitutionsutskottet framhållit, inget hinder mot att annat organ anlitas för själva genomförandet av den serviceverksamhet som är i fråga. Socialnämnden måste emellertid tillförsäkras avgörande beslutanderätt i fråga om resursernas användning i individuella ärenden. Socialnämnden har dessutom även i dessa fall ett allmänt ansvar för verksamheten och måste se till att ytterligare åtgärder kommer till stånd när detta följer av socialtjänstlagen.

Inom Stockholms län har Svenska kommunförbundets länsavdelning och landstingets legitimeringsnämnd den 9 november 1982 utfärdat en gemensam rekommendation, som upprättats i samråd med socialstyrelsen, till länets kommuner angående handläggningen av färdtjänstärenden. Rekommendationen har tillkommit mot bakgrund av den osäkerhet som uppkom bland socialförvaltningens personal hur färdtjänstärendena skulle handläggas sedan socialtjänstlagen trätt i kraft den 1 januari 1982. Rekommendationen innebär bl. a. att, för det fall landstingets legitimeringsnämnd helt eller delvis avslår en ansökan om färdtjänst, socialnämnden skall ta kontakt med sökanden och efterhöra om denne vill ha ansökan prövad enligt 6 § socialtjänstlagen.

Företrädare för De handikappades riksförbund (DHR) har uppvaktat utskottet och framfört sina synpunkter angående utvecklingen av den kommunala färdtjänsten. De har särskilt framhållit att begränsningsregelns införande och den omständigheten att färdtjänsten enligt socialtjänstlagen omfattas av den enskildes rätt till bistånd och behovsprövas inneburit att rätten till färdtjänst i praktiken begränsats. De har också påpekat att riksdagen tidigare uttalat att färdtjänsten är ett komplement till den allmänna trafikförsörjningen, varför färdtjänsten i stället för att handläggas som enskilda biståndsärenden enligt deras mening bör integreras med den allmänna kollektivtrafiken och stå till förfogande för alla som inte kan använda sig av vanliga färdmedel.

Som redogjorts för i det föregående har Svenska kommunförbundet tagit initiativ till en tvåårig försöksverksamhet med interkommunal färdtjänst och till att ett särskilt utredningsarbete i fråga om färdtjänsttaxorna påbörjas i syfte att ta fram ett enhetligt taxesystem för den kommunala färdtjänsten. Vidare kommer en slutlig utvärdering av försöket med riksfärdtjänst snart att äga rum. Resultatet av dessa försök bör enligt utskottets mening avvaktas.

Någon riksdagens åtgärd med anledning av motionerna är därför inte påkallad.

Motionerna 1982/83:324 och 1982/83:1304 avstyrks således.

Utskottet har inte något att erinra mot medelsanvisningen såvitt avser anslaget G 2. Bidrag till färdtjänst.

Beträffande de synpunkter som framförts av DHR vill utskottet tillägga att den omständigheten att bistånd enligt socialtjänstlagen kan utgå bl. a. i form av färdtjänst inte bör innebära någon försvagning av den enskildes rätt. Tvärtom ger den nya regeln betydligt bättre möjligheter att överklaga ett avslagsbeslut rörande färdtjänst. Härav följer inte heller att någon särskild behovsprövning – utöver en prövning av vilka svårigheter handikappet medför – måste göras som följd av de nya reglerna. Utskottet vill i det sammanhanget erinra om regeln i 21 § socialtjänstlagen om att socialnämnden skall verka för att människor med handikapp får möjlighet att delta i samhällets gemenskap och att leva som andra. Sådana synpunkter måste således beaktas vid prövning av frågor om bistånd till handikappade. Utskottet förutsätter att socialstyrelsen bevakar kommunernas praxis på detta område och vid behov tar initiativ till gemensamma överläggningar.

Finansiering av boendeservice

I *motion 1982/83:1305 av Börje Nilsson (s) och Ingvar Björk (s)* begärs initiativ för att skyndsamt få till stånd överläggningar mellan kommun- och landstingsförbunden i syfte att nå överenskommelser om finansieringen av boendeservice. Motionärerna uppger bl. a. att många personer i dag vistas på långvårdskliniker, sjukhem m. m. utan att vara i behov av medicinsk service. Det finns enligt motionärerna ett stort behov av dygnet-runt-service. Kommunernas besvärliga ekonomiska situation verkar emellertid enligt motionärerna hämmande på utbyggnaden. Anledningen till bristen på bostäder med kvalificerad service är också enligt motionärerna till stor del oklarheter i ansvarsfördelningen mellan kommun och landsting.

Enligt socialtjänstlagen (1980:620) har kommunen det yttersta ansvaret för den enskildes sociala situation. Detta yttersta ansvar innebär bl. a. att kommunen skall ge den enskilde det stöd och den hjälp han behöver i den mån inte åtgärderna ankommer på annan huvudman, förmedla insatser från andra organ samt vidta tillfälliga åtgärder i avvaktan på att ansvarig huvudman kan träda in. I propositionen om socialtjänsten (prop. 1979/80:1 Del A s. 148) framhölls bl. a. att principen om ett yttersta ansvar för kommunerna inte innebär någon ändring i fördelningen av de uppgifter som ligger hos kommunerna resp. landstingskommunerna. Det underströks (s. 147) att det i allmänhet inte möter några svårigheter att avgöra om ett vårdbehov skall tillgodoses av landstingskommunen inom sjukvårdens ram eller av den kommunala socialtjänsten och att detta även gäller i flertalet fall av sammansatt vårdbehov. Man utgick i propositionen (s. 148) från att de

tveksamheter som kan komma upp i fråga om ansvarsfördelningen mellan socialtjänsten och sjukvården smidigast får sin lösning genom överenskommelser mellan huvudmännen.

Den s. k. boendeservicegruppen (S 1980:1), tillkallad för samråd beträffande boende och service för svårt handikappade, har nyligen avslutat sitt arbete. Gruppens arbete kommer inom kort att redovisas i en särskild rapport. Enligt vad utskottet inhämtat kommer därvid bl. a. frågor om oklarheterna i ansvarsfördelningen mellan kommun och landsting och behovet av överläggningar mellan kommun- och landstingsförbunden att redovisas. Rapporten kommer även att innehålla vissa förslag i hithörande ämne. Utskottet vill vidare erinra om äldreberedningens arbete rörande samordning av samhällets insatser för bl. a. boendeservice.

Utskottet anser att motionen tar upp en angelägen fråga. Med hänsyn till det anförda bör emellertid motion 1982/83:1305 inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Omsorger om psykiskt utvecklingsstörda

I budgetpropositionen (s. 99–100) föreslås 415 milj. kr. under anslaget *G 3. Bidrag till driften av särskolor m. m.* Från anslaget betalas lönekostnader för särskolechefer, rektorer, studierektorer och lärare vid särskolan. Bidraget är 95 % av sådana kostnader. Även till särskoleverksamhet som ordnas av enskilda, föreningar och stiftelser utges statsbidrag om det finns särskilda skäl. Från anslaget betalas även byggnadsbidrag samt statsbidrag till en försöksverksamhet med undervisning för vuxna psykiskt utvecklingsstörda. Socialstyrelsen och skolöverstyrelsen erhåller vidare medel för viss kurs- och konferensverksamhet.

I *motion 1982/83:1841 av Lars Werner m. fl. (vpk)* begärs att samtliga vårdhem och liknande institutioner för psykiskt utvecklingsstörda med plats för mer än 30 boende ersätts med mindre integrerade enheter (yrkande 1) samt att det införs ett statsbidragssystem som gynnar små enheter i integrerat boende för psykiskt utvecklingsstörda (yrkande 2). Motionärerna anför vidare bl. a. att det inte är acceptabelt att man med hänsyn till nuvarande ekonomiska läge avbryter den positiva utvecklingen av de utvecklingsstördas situation från isolering och anstaltsmiljö till integrering och arbete. En bra bostad i en liten integrerad enhet är enligt motionärerna en grundläggande rättighet även för utvecklingsstörda.

Omsorgskommittén uttalar i betänkande SOU 1981:26, Omsorger om vissa handikappade, att vuxna handikappade liksom andra vuxna skall ha möjlighet att lämna föräldrahemmet och skapa sig ett eget hem i enskild eller kollektiv bostad. Kommittén redovisar vidare i betänkandet (s. 207–233) sina överväganden och förslag beträffande frågor om bostad i föräldrahemmet eller nära anhörigs hem/service, enskild bostad/service och kollektiv bostad. I fråga om kollektiva bostäder bör enligt kommittén målet vara att

avveckla specialsjukhusen och vårdhemmen samt att inga nya institutioner som bygger på principer om anstaltsliknande vård skall tillkomma och sägas utgöra handikappades hem. I betänkandet föreslås att en avveckling av specialsjukhusen sker inom en femårsperiod och att avvecklingen av de stora vårdhemmen prioriteras. Som ett steg mot en generell avveckling av institutioner föreslås vidare att inga utvecklingsstörda skrivs in och erhåller stadigvarande bostad på institutioner. Såsom alternativ till institutionerna föreslår kommittén kollektiva bostäder i samhället (s. k. grupphem). Kommittén uppställer vidare vissa kvalitativa krav på denna bostadsform och uttalar bl. a. att erfarenheten har visat att antalet personer som bor i ett grupphem helst ej bör överstiga fyra. I betänkandet redovisas också i ett särskilt kapitel (s. 489–492) de ekonomiska konsekvenserna av kommitténs förslag.

Omsorgskommittén föreslår vidare bl. a. att huvudmannaskapet för *särskolan* skall övergå till kommunerna och att särskolan skall inlemmas i det allmänna skolväsendet (s. 404–406). Som skäl härför anförs i betänkandet att alternativet med kommunen som huvudman är naturligt, med hänsyn till att kommunerna svarar för andra barns och ungdomars undervisning. Därjämte ger det enligt kommitténs mening likvärdig standard och utvecklingsmöjligheter beträffande undervisningen som för andra elever, utan att för den skull stödinsatser och specialisering av undervisningen behöver åsidosättas.

I *motion 1982/83:1087 (yrkande 1) av Rune Gustavsson m. fl. (c)* hemställs att riksdagen ger till känna vad som anförts i motionen angående bibehållet landstingskommunalt huvudmannaskap för särskolan. Motionärerna anför bl. a. att kommunerna saknar nödvändiga resurser och erfarenheter för att ta ett huvudansvar för de utvecklingsstördas skolsituation och att underlaget är för litet för att tillgodose de många olika behov av stöd som finns.

Omsorgskommitténs betänkande har remissbehandlats och bereds f. n. inom regeringskansliet. Regeringens ställningstagande i hithörande frågor bör enligt utskottets mening avvaktas. Motionerna bör därför inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Motionerna 1982/83:1087 (yrkande 1) och 1982/83:1841 avstyrks således.

Utskottet har inte något att erinra mot medelsanvisningen såvitt avser anslaget G 3. Bidrag till driften av särskolor m. m.

Statens hundskola

I budgetpropositionen (s. 107–108) föreslås 1 790 000 kr. under anslaget *G 8. Statens hundskola.*

Statens hundskola i Sollefteå tillhandahåller mot ersättning dresserade hundar och ger utbildning i hundtjänst m. m. Hundarna skall tillgodose försvarsmaktens, polisväsendets, tullverkets och andra statliga och kommunala myndigheters behov av tjänstehundar samt Synskadades riksförbunds

behov av ledarhundar. Ersättning för verksamheten som skolan utför åt annan utgår enligt taxa som skolan fastställer efter samråd med riksrevisionsverket.

Medlen under detta anslag utgör en prissubvention till polisväsendet, Synskadades riksförbund och övriga köpare av hundar.

I budgetpropositionen (bil. 4, justitiedepartementet s. 52) föreslås vidare en medelsanvisning till hundskolan även under justitiehuvudtiteln med 1 540 000 kr. såsom driftbidrag. Justitieutskottet har i betänkande JuU 1982/83:20 tillstyrkt medelsanvisningen.

I *motion 1982/83:1309 av Karin Söder (c) och Rune Gustavsson (c)* hemställs att riksdagen till statens hundskola för budgetåret 1983/84 anvisar ett i förhållande till regeringens förslag med 500 000 kr. förhöjt förslagsanslag, eller 2 290 000 kr. för inköp av ytterligare tio narkotikahundar att användas inom tullens och polisens verksamhetsområden (yrkande 2).

Narkotikakommissionen skall enligt sina direktiv (Dir. 1982:100) bl. a. lägga fram förslag om insatser genom tullväsendet som verksamt bidrar till att hålla narkotikan utanför landets gränser och om insatser genom polisväsendet som syftar till att all illegal narkotikahantering i landet uppdagas och beivras. Utskottet anser sig kunna utgå från att kommissionen därvid också kommer att komma in på frågan om narkotikahundar.

Det ekonomiska resultatet för hundskolan har enligt budgetpropositionen varit tämligen tillfredsställande. Utskottet är därför inte berett att förorda ytterligare drifttillskott utöver vad som föreslagits under justitie- och socialhuvudtitlarna. Frågan om särskilda åtgärder för att öka polisens och tullens tillgång till narkotikahundar får övervägas av narkotikakommissionen. Utskottet avstyrker därför bifall till motion 1982/83:1309 (yrkande 2).

Utskottet har inte något att erinra mot medelsanvisningen såvitt avser anslaget G 8. Statens hundskola.

Övriga frågor

Medelsberäkningen i budgetpropositionen såvitt avser anslagen G 4–G 7 samt G 9–G 10 tillstyrks.

Utskottets hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *utvecklingen av äldreomsorgen*
   att riksdagen avslår motion 1982/83:734,
2. beträffande *samordning av vårdinsatser m. m.*
   att riksdagen avslår motion 1982/83:1832,
3. beträffande *kontakt över generationsgränser*
   att riksdagen avslår motion 1982/83:1627 yrkande 2,

4. beträffande *statsbidrag till ålderdomshem*
   att riksdagen avslår motion 1982/83:1627 yrkande 1,
5. beträffande *äldre invandrare*
   att riksdagen avslår motion 1982/83:848 yrkande 1,
6. beträffande *anhörigvård*
   att riksdagen avslår motion 1982/83:1302 och motion 1982/83:1627 yrkande 3,
7. beträffande *åtgärdsprogram för handikappomsorgen m. m.*
   att riksdagen avslår motion 1982/83:928 och motion 1982/83:1087 yrkande 2,
8. beträffande *vissa åtgärder för allergiker m. fl.*
   att riksdagen avslår motion 1982/83:1820,
9. beträffande *interkommunal färdtjänst*
   att riksdagen avslår motion 1982/83:324,
10. beträffande *färdtjänstens integrering med kollektivtrafiken*
    att riksdagen avslår motion 1982/83:1304,
11. beträffande *finansiering av boendeservice*
    att riksdagen avslår motion 1982/83:1305,
12. beträffande *institutioner för psykiskt utvecklingsstörda*
    att riksdagen avslår motion 1982/83:1841,
13. beträffande *huvudmannaskap för särskolan*
    att riksdagen avslår motion 1982/83:1087 yrkande 1,
14. beträffande *bidrag till statens hundskola*
    att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motion 1982/83:1309 yrkande 2 till *Statens hundskola* för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 1 790 000 kr.,
15. att riksdagen till *Bidrag till social hemhjälp* för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 1 700 000 000 kr.,
16. att riksdagen till *Bidrag till färdtjänst* för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 320 000 000 kr.,
17. att riksdagen till *Bidrag till driften av särskolor m. m.* för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 415 000 000 kr.,
18. att riksdagen till *Kostnader för viss utbildning av handikappade* för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 20 949 000 kr.,
19. att riksdagen till *Ersättning till televerket för texttelefoner* för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 19 160 000 kr.,
20. att riksdagen till *Ersättning till postverket för befordran av blindskriftsförsändelser* för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 16 971 000 kr.,
21. att riksdagen till *Kostnader för viss verksamhet för synskadade*

för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 13 082 000 kr.,

22. att riksdagen till *Statens handikappråd* för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 2 279 000 kr.,
23. att riksdagen till *Bidrag till handikapporganisationer* för budgetåret 1983/84 anvisar ett reservationsanslag av 34 437 000 kr.

Stockholm den 22 mars 1983

På socialutskottets vägnar
INGEMAR ELIASSON

Närvarande: Ingemar Eliasson (fp), Evert Svensson (s), Göte Jonsson (m), John Johnsson (s), Rune Gustavsson (c), Blenda Littmarck (m), Lilly Bergander (s), Ann-Cathrine Haglund (m), Ulla Tillander (c), Maria Lagergren (s), Anita Persson (s), Ingvar Eriksson (m), Aina Westin (s), Bengt Lindqvist (s) och Maj Kempe (vpk).

Reservationer

Utvecklingen av äldreomsorgen (mom. 1 i hemställan)

1. av Maj Kempe (vpk) som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 6 som börjar med "När det gäller" och slutar med "avstyrks således" bort ha följande lydelse:

Som anförs i motion 1982/83:734 måste regeringen vidta åtgärder för att främja en utveckling som bättre stämmer överens med våra äldre medborgares önskemål och behov. Det innebär en ökad satsning på anpassning och komplettering av vanliga bostäder och bostadsområden, på en utvecklad hemservice och hemsjukvård, på små grupper av servicebostäder i stället för stora servicehus, på nya typer av alternativa boendeformer, som bygger på gemenskap mellan människor av olika generationer och på ett bättre samarbete mellan kommun och landsting i äldreomsorgen. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 1 bort hemställa:

1. beträffande *utveckling av äldreomsorgen*
   att riksdagen med anledning av motion 1982/83:734 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Åtgärdsprogram för handikappomsorgen m. m. (mom. 7 i hemställan)

2. av Maj Kempe (vpk) som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 12 som börjar med "Genom regeringens skrivelse" och slutar med "avstyrks således" bort ha följande lydelse:

Beredningsgruppens handlingsprogram, med dess breda förankring i riksdagen och bland handikappade, bör komma till användning i riksdagens fortsatta arbete med att förbättra villkoren för landets handikappade. Som anförs i motion 1982/83:928 vore det en klar fördel för de handikappade om regeringen ges i uppdrag av riksdagen att med "Handlingsprogram i handikappfrågor" som underlag utarbeta en plan för handikappolitiken under 1980-talet. Regeringen bör således presentera ett tidsplanerat åtgärdsprogram för handikappområdet på grundval av beredningsgruppens handlingsprogram i enlighet med vad som föreslås i nämnda motion. Regeringens skrivelse (1982/83:131) tillgodoser inte behovet av en tidsplan för olika åtgärder. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Vad utskottet nu anfört tillgodoser även motion 1982/83:1087 yrkande 2.

dels att utskottet under mom. 7 bort hemställa:

7. beträffande *åtgärdsprogram för handikappomsorgen m. m.*
att riksdagen med anledning av motion 1982/83:928 och motion 1982/83:1087 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Färdtjänstens integrering med kollektivtrafiken (mom. 10 i hemställan)

3. av Maj Kempe (vpk) som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 17 som börjar med "Som redogjorts för" och slutar med "avstyrks således" bort ha följande lydelse:

Som redogjorts för i det föregående har Svenska kommunförbundet tagit initiativ till en tvåårig försöksverksamhet med interkommunal färdtjänst. En utvärdering av försöket med riksfärdtjänst kommer snart att äga rum. Resultatet av dessa försök bör enligt utskottets mening avvaktas. Någon riksdagens åtgärd med anledning av motion 1982/83:324 är därför inte påkallad. Motionen avstyrks därför.

I motion 1982/83:1304 påpekas bl. a. att det ur såväl integrerings- som ekonomisk synvinkel synes självklart att även färdtjänstverksamheten borde omfattas av den regionvisa kollektivtrafikförsörjningen. En samplanering av färdtjänstverksamheten och den övriga kollektiva trafikförsörjningen skulle leda till en utjämning av skillnaden i bestämmelser och taxesättning för

färdtjänsten. Färdtjänsten bör således enligt utskottets mening ses som en naturlig del av den totala trafikförsörjningen inom varje län. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 10 bort hemställa:

10. beträffande *färdtjänstens integrering med kollektivtrafiken*
att riksdagen med anledning av motion 1982/83:1304 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Institutioner för psykiskt utvecklingsstörda (mom. 12 i hemställan)

4. av Maj Kempe (vpk) som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 20 som börjar med "Omsorgskommitténs betänkande" och slutar med "avstyrks således" bort ha följande lydelse:

Försämringen av landets ekonomi har, som det påpekas i motion 1982/83:1841, lett till att man återigen dragit åt svångremmen för de psykiskt utvecklingsstörda. Integreringen hotar att stoppas eller i vart fall minskas. I detta läge måste vi med kraft försvara de utvecklingsstördas rätt till ett bra liv och verka för att de uppnår samma standard som genomsnittssvensken. Det är inte acceptabelt att man avbryter den positiva utvecklingen av de utvecklingsstördas situation från isolering och anstaltsmiljö till integrering och arbete. Som yrkas i motion 1982/83:1841 bör därför riksdagen som sin mening ge regeringen till känna *dels* att vårdenheter för psykiskt utvecklingsstörda med mer än 30 boende måste ersättas av mindre integrerade enheter, *dels* att det behövs ett statsbidragssystem som är utformat för att gynna en sådan utveckling.

Motion 1982/83:1087 yrkande 1 bör i avvaktan på beredningen av omsorgskommitténs förslag inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

dels att utskottet under mom. 12 bort hemställa:

12. beträffande *institutioner för psykiskt utvecklingsstörda*
att riksdagen med anledning av motion 1982/83:1841 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Huvudmannaskap för särskolan (mom. 13 i hemställan)

5. av Rune Gustavsson (c) och Ulla Tillander (c) som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 20 som börjar med "Omsorgskommitténs betänkande" och slutar med "avstyrks således" bort ha följande lydelse:

Omsorgskommitténs förslag har remissbehandlats och bereds f. n. i regeringskansliet. Under remissomgången har majoritetsförslaget rörande huvudmannaskapet för särskolan blivit kritiserat från olika håll. Som anförs i

motion 1982/83:1087 bör inte omsorgskommitténs förslag om att överföra särskolan till kommunalt huvudmannaskap läggas till grund för utformande av ny lagstiftning på området. En överarbetning måste ske med utgångspunkt i att huvudmannaskapet för särskolan också i framtiden skall åvila landstingskommunerna. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Motion 1982/83:1841 bör i avvaktan på beredningen av omsorgskommitténs förslag inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

dels att utskottet under mom. 13 bort hemställa:

13. beträffande *huvudmannaskap för särskolan*
att riksdagen med anledning av motion 1982/83:1087 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Särskilda yttranden

1. beträffande *äldreomsorgen*

av Rune Gustavsson och Ulla Tillander (båda c) som anför:

Service- och vårdutbudets sammansättning och tillgänglighet har utomordentligt stor betydelse för de äldres möjligheter att bo kvar i den invanda miljön. Med fler äldre i mycket höga åldrar och med berättigade anspråk på en förbättrad vård och service är det i en kärv samhällsekonomi nödvändigt att staten, landstingen och kommunerna gemensamt prövar alla möjligheter att stödja ett aktivt liv utanför institutionerna. Med en snabbt ökad bostadsstandard för de äldre förbättras också förutsättningarna för en sådan utveckling samtidigt som de ekonomiska kraven skärps i takt med stegrade investeringar i bostäder och vårdanläggningar.

Huvudproblemen både mänskligt och ekonomiskt gäller den begränsade andel äldre – ofta ensamstående i mycket hög ålder – som har behov av kontakt-, stöd- och hjälpinsatser under i många fall alla tider av dygnet, veckan och året. Denna grupp blir i regel hänvisad till någon form av långvarig institutionsvård. Det mest allvarliga är att detta sker utan någon ingående samlad prövning av olika alternativ. Orsaken är att den hjälpbehövande äldre möter ett kunskapsmässigt och organisatoriskt splittrat vårdutbud samt en otillräcklig utbyggnad av olika stöd- och hjälpinsatser i den invanda hemmiljön.

Det bör starkt betonas att det är hög tid att "skrota" en planering som inte grundar sig på behov och samverkansmöjligheter utan utgår från teoretiskt beräknade normtal. Risken är stor att man med en sådan planering förstorar befintliga skevheter och bygger in dem för lång tid framöver.

En betydande del av alla som är över 85 år vistas i dag i någon form av institutionsboende. Ambitionen att möjliggöra för de äldre att bo kvar i sin hemmiljö måste gälla också för de allra äldsta. Detta ställer krav på en väl

utbyggd social hemhjälp, hemsjukvård och anhörigvård. Det ställer också krav på en väl fungerande samordning mellan sociala och medicinska insatser, mellan hemservice, hemsjukvård och anhörigvård.

Allt institutionsboende måste göras så hemliknande som möjligt. Detta förutsätter tämligen små enheter i alla institutionsformer, vilket är angeläget också ur närhetssynpunkt för anhöriga och tidigare grannar. Samhället måste också stimulera till kontakt över generationsgränserna. Detta kan ske på många sätt. Genom att organisera en nära kontakt mellan exempelvis förskolebarn och äldre i vissa gemensamma aktiviteter kan barnens vuxenkontakt ökas. Ett sådant arbete kan bedrivas såväl genom frivilliga organisationers medverkan som genom samverkan mellan olika delar av socialtjänsten.

De anhörigas medverkan i omvårdnaden måste på allt sätt underlättas. Ett exempel på detta är smidiga former för att ersätta eller anställa anhöriga som vårdare i hemmet på hel- eller deltid. Ofta behövs i sådana fall en väl fungerande kontakt med t. ex. vårdcentraler med utbildad personal som ett stöd och en trygghet i omvårdnaden. Den utveckling som pågår med utbyggnad av anhörigvården bör påskyndas, och kommuner och landsting bör aktivt informera om möjligheterna till anhörigmedverkan i vården.

Omvårdnaden om de äldre i samhället måste oavsett servicegrad och omvårdnadsform vara inriktad på att aktivera och engagera de äldre – och på att göra det möjligt att aktivera och engagera sig i äldre år. Här krävs medvetna insatser för att de äldre inte skall bli passiviserade i tillvaron. Över huvud taget gäller det att i äldrepolitiken mera ta vara på de äldres erfarenheter och kunskap och den resurs som de äldre utgör i samhället.

Det behövs vidare en samordning av statliga, kommunala och landstingskommunala insatser med utgångspunkt i den enskildes behov och önskemål. Berörda myndigheter och organisationer måste därför sträva efter att få ett vidgat erfarenhetsutbyte och påskynda en angelägen utveckling i fråga om bl. a. stöd till enskilt boende, individuell vårdplanering, samordning mellan hemsjukvård och hemtjänst, utnyttjande av servicehus, ålderdomshem och sjukhem m. m.

2. beträffande *Statens hundskola*

av Rune Gustavsson och Ulla Tillander (båda c) som anför:

Med anledning av vad som anförs i motion 1982/83:1309 vill vi framhålla vikten av ökat stöd till den dressyr och träning av narkotikahundar som sker vid statens hundskola. Narkotikahundarna har visat sig vara mycket effektiva i narkotikabekämpningen, såväl i förebyggande syfte som i det direkta arbetet med att spåra och upptäcka narkotika. Det är därför viktigt att tillräckliga resurser ställs till förfogande för detta ändamål. Vi vill på detta sätt markera vår grundinställning i frågan.

Innehållsförteckning s.

Propositionen 1
Motioner 1
Utskottet 3
Allmänt om äldreomsorger 3
Statsbidrag till ålderdomshem 6
Äldre invandrare 8
Anhörigvård 9
Åtgärdsprogram för handikappomsorgen m. m. 10
Vissa åtgärder för allergiker m. fl. 12
Färdtjänsten 14
Finansiering av boendeservice 18
Omsorger om psykiskt utvecklingsstörda 19
Statens hundskola 20
Övriga frågor 21
Utskottets hemställan 21
Reservationer 23
1. betr. Utvecklingen av äldreomsorgen (mom. 1 i hemställan) av vpk 23
2. betr. Åtgärdsprogram för handikappomsorgen m. m. (mom. 7 i hemställan) av vpk 24
3. betr. Färdtjänstens integrering med kollektivtrafiken (mom. 10 i hemställan) av vpk 24
4. betr. Institutioner för psykiskt utvecklingsstörda (mom. 12 i hemställan) av vpk 25
5. betr. Huvudmannskap för särskolan (mom. 13 i hemställan) av c 25
Särskilda yttranden av c 26
1. betr. äldreomsorgen 26
2. betr. Statens hundskola 27

minab/gotab Stockholm 1983 75053